

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.03 у Національній академії
внутрішніх справ

В І Д Г У К
офіційного опонента
на дисертацію Вознюка Андрія Андрійовича
«Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за
створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на
громадську безпеку», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук (спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та
кримінологія; кримінально-виконавче право) у спеціалізовану вчену раду Д
26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ

Актуальність теми дисертаційного дослідження Вознюка А.А. стосуються вирішення проблем кримінально-правової охорони громадської безпеки. Однією з найбільших загроз для неї дисертант визнає “злочинні організації, банди, терористичні групи та організації, а також не передбачені законом воєнізовані або збройні формування” (с. 22 дисертації, с. 1 автореферату).

Дисертант слушно відзначає, що “положення Основного Закону, будучи нормами прямої дії, реалізуються у чинному законодавстві, особливе місце у якому належить Кримінальному кодексу України. Така особливість зумовлена тим, що у ньому передбачено правове забезпечення охорони проголошених у Конституції та інших законах цінностей. Можливість користуватися правами і свободами людини і громадянина забезпечується, в першу чергу, відповідними обов'язками та готовністю нести відповідальність. Своєрідним предикатом, невід'ємною передумовою такої можливості є притаманне кожній людині

ВРСДЗ НАВС	
Вх. №	4700
“ 24 ”	10 20 18 р.
кількість аркушів:	
осн. док.	20 додаток -

прагнення жити в безпеці” (с. 1 автореферату; с. 6 дисертації). При цьому автор слушно “прив’язує” кримінально-правову охорону громадського порядку до положень ст. 3 Конституції України, згідно з якими безпека людини належить до найвищих соціальних цінностей нарівні з її життям і здоров’ям, честю, гідністю та недоторканністю.

Іншими словами, А.А. Вознюк цілком слушно надає визначальне значення соціальній цінності людини, яка проголошена у ст. 3 Конституції, а також виділяє її “особливе” значення у визначенні громадської безпеки та її кримінально-правовій охороні. Обґрунтовуючи актуальність та вибір теми дослідження, дисертант звертається до “динаміки кількості облікованих фактів створення цих злочинних об’єднань та участі в них”, а також до існуючих вад та складнощів у запобіганні груповим, організованим та терористичним злочинам (с. 22 дисертації, с. 1 автореферату).

У зв’язку із зазначеним заслуговує на увагу визначення Вознюком А.А. “проблем, які потребують розв’язання з метою підвищення ефективності застосування кримінального законодавства в частині протидії злочинним об’єднанням”, зокрема: “нечіткість і неоднозначність понятійного апарату, який характеризує злочинні об’єднання і кримінально карані посягання їх учасників; невизначеність юридичної природи окремих злочинних об’єднань; хаотичність побудови кримінально-правових заборон, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 КК України; відсутність належної диференціації кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь у них; необґрунтованість окремих правил кваліфікації дій учасників вказаних об’єднань” (с. 24 дисертації, с. 2 автореферату).

Фактично, розкриваючи актуальність теми свого дослідження, А.А. Вознюк визначає з урахуванням декількох “складових”. Так, “нормативні складові” стосуються загальноописової характеристики передбачених ст.ст.

255, 257, 258³, 260 КК норм. Так звані “правозастосовчі складові” зводяться до визначення основних вад у застосуванні кримінально-правових норм (наприклад, при виробленні правил кваліфікації учасників злочинних об’єднань), а “спеціально-правові складові” пов’язуються автором з основними проблемами “внутрішніх суперечностей” у змісті та використанні різноманітних юридичних конструкцій, використанням належної термінології тощо.

Наведене вище переконує офіційного опонента в тому, що незважаючи на наявність в українській науці декількох доволі ґрунтовних досліджень зі схожої проблематики, визначені А.А. Вознюком проблеми потребують свого вирішення у межах самостійного дослідження. Так, на с. 23 дисертації автор визначає перелік авторів “праць, присвячених або окремим видам злочинних об’єднань, або концептуальним питанням співучасті у злочині”. Попри це досі існує потреба вироблення “комплексного доктринального дослідження відповідних кримінально-правових проблем, яке дасть змогу виробити уніфіковані підходи до визначення юридичних підстав кримінально-правового впливу на учасників злочинних організацій, банд, терористичних об’єднань, не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань з урахуванням особливостей кримінально-правової природи кожного злочинного об’єднання” (про це А.А. Вознюк зазначає на с. 24-25 дисертації).

На підставі зазначеного заслуговує схвалення визнання А.А. Вознюком метою його дисертаційного дослідження “комплексне розв’язання теоретичних та практичних проблем кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь в них як посягання на громадську безпеку, формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування” (с. 25 дисертації, с. 3 автореферату).

Реалізація наведеної мети вимагала від дисертанта докладно дослідити методологічні засади кримінально-правової охорони громадської безпеки, дослідження певних різновидів посягань на неї, особливостей участі у злочинних об'єднаннях, що посягають на громадську безпеку, визначення основних проблем у такій кримінально-правовій охороні та вироблення шляхів її належного забезпечення.

У цьому контексті особливої уваги заслуговують такі основні завдання, які А.А. Вознюк поставив для досягнення названої мети: розкрити особливості злочинних об'єднань як форм співучасті, а також встановити найбільш оптимальну модель криміналізації суспільно небезпечних діянь їх учасників; з'ясувати кримінально-правову природу злочинної організації, банди, терористичної групи та організації, не передбаченого законом воєнізованого або збройного формування, надати пропозиції щодо її уточнення; охарактеризувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів злочинів, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 КК України, розробити пропозиції щодо їх вдосконалення; сформулювати напрями оптимізації покарань за вчинення злочинів, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 КК України; встановити особливості призначення покарання учасникам злочинних організацій, банд, терористичних об'єднань, не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та визначити перспективи удосконалення цього процесу; розкрити особливості застосування звільнення від покарання чи його відбування осіб, які вчинили злочини, передбачені ст. 255, 257, 258³, 260 КК України, а також надати пропозиції щодо підвищення ефективності відповідних кримінально-правових норм (с. 25-26 дисертації, с. 3-4 автореферату).

У цілому наведене вище свідчить про актуальність дисертаційного дослідження А.А. Вознюка "Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них як

посягання на громадську безпеку”, а також про відсутність сумнівів в актуальності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих А.А. Вознюком, обумовлюється нормативно-теоретичною та емпіричною базами дослідження. Останню утворюють: статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України; результати вивчення 429 вироків судів стосовно злочинів, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 КК України; дані інтерв'ювання та анкетування співробітників правоохоронних органів (с. 27 дисертації, с. 4-5 автореферату).

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих А.А. Вознюком, забезпечена достатньою джерельною базою проведеного дослідження, опрацюванням необхідної кількості емпіричних матеріалів, поєднанням у роботі загальнонаукових та спеціальних наукових методів.

Крім цього, слід звернути увагу на апробацію результатів дисертаційного дослідження, які реалізовані А.А. Вознюком у двох одноособових монографіях (“Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій”. К., 2015 рік та “Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них”. К., 2018 рік).

Наукова новизна одержаних у дисертаційному дослідженні результатів полягає, перш за все, в тому, що А.А. Вознюком “обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій щодо підвищення ефективності кримінально-правового впливу на учасників злочинних об'єднань”, а також “розроблено доктринальну модель оптимізації та підвищення ефективності системи норм, що визначають підстави кримінальної відповідальності за створення злочинних організацій, банд, терористичних

об'єднань, не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та участь у них, а також кримінально-правового заохочення учасників цих злочинних об'єднань" (с. 28 дисертації, с. 5 автореферату).

Окремо слід відзначити структуру дисертації А.А. Вознюка, яка складається анотації, вступу, переліку умовних позначень, п'яти розділів, що об'єднують 19 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Вирішуючи наведені вище завдання свого дисертаційного дослідження, А.А. Вознюк сформулював низку положень та висновків, які відображають наукову новизну його дисертації. До них, зокрема, можна віднести наступні (див. с. 28-33 дисертації, с. 5-8 автореферату).

1. Висновок про те, що "криміналізація в одних країнах дій учасників організованої групи, а в інших – злочинної організації частково зумовлена врахуванням законодавцями цих країн рекомендацій різних міжнародних правових актів".

2. Визначення поняття трансформації співучасті в злочині, виділення її окремих форм, формулювання рекомендацій стосовно кваліфікації злочинів за наявності такої трансформації та здійснення її відмежування від суміжних кримінально-правових категорій (зокрема, "ексцесу співучасника" і "суміщення ролей").

3. Визначення стійкості як змови учасників злочинного об'єднання щодо вчинення двох і більше злочинів або попереднього вчинення учасниками злочинного об'єднання одного чи більше злочинів у відносно постійному складі.

4. Розроблення комплексної уніфікованої моделі диференціації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 КК.

5. Сформульовані дисертантом пропозиції вдосконалити механізм реалізації кримінально-правового впливу щодо юридичних осіб, а також уніфікувати вік, з

якого може наставати кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них.

6. Пропозиції стосовно удосконалення правил призначення покарання за вчинення злочинів, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 КК.

7. Удосконалення положення про кількісний та якісний склад учасників злочинних об'єднань, а також поняття ієрархічності злочинної організації як такого розподілу ролей між учасниками (структурними частинами) злочинної організації, що забезпечує підпорядкованість і підзвітність рядових учасників організаторам.

8. Розвиток підходів щодо співвідношення попередньої змови, попередньої зорганізованості і зорганізованості за попередньою змовою як обов'язкових кримінально-правових ознак, що характеризують різні злочинні об'єднання.

9. Розвиток положення про розв'язання проблем кваліфікації злочинів, учинених учасниками злочинних об'єднань, які є службовими особами, а також пропозиції щодо уточнення мети організованої групи, злочинної організації, банди та терористичних об'єднань в аспекті як кількісної, так і якісної характеристики вчинених злочинів.

А.А. Вознюк належним чином обґрунтовує ті положення дисертації, які відтворюють зміст більшості положень наукової новизни, а також ті підходи, що становлять подальший розвиток ідей попередніх дослідників.

Аналіз запропонованої дисертантом структури дисертаційного дослідження (визначення й співвідношення змісту вступу, розділів та їх підрозділів, висновків та додатків) дозволяє визнати слушним вирішення проблем кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них як посягання на громадську безпеку на декількох відносно самостійних "рівнях". Так, спочатку в межах першого розділу роботи

дисертант на теоретичному рівні визначає концептуальні засади дослідження проблем кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку, а у другому, третьому та четвертому розділах дисертації, на так званому нормативному рівні, досліджує поняття та ознаки злочинних об'єднань, ознаки складів злочинів, пов'язаних з створенням таких об'єднань та та участю в них. П'ятий розділ роботи "представляє" правозастосовчий рівень та стосується вирішення проблем кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них. Такий підхід у структурі дисертації дозволив А.А. Вознюку: а) у межах першого розділу дисертації – розкрити окремі положення про кримінальну відповідальність і співучасть як фундаментальні інститути в дослідженні проблем кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них, а також проаналізувати основні світові моделі криміналізації суспільно небезпечних діянь, спрямованих на протидію організованих злочинності, особливості трансформації співучасті в злочині як зміни істотних ознак і властивостей співучасті (див. с. 11-12 автореферату); б) у другому розділі – розкрити поняття кримінально-правових ознак злочинних об'єднань, а також запропонувати поділ цих ознак на види, а також висвітлити кількісний та якісний склад злочинних об'єднань, особливості стійкості та змови (організованості) їх учасників, розподілу між ними функцій і ролей, об'єднаності єдиним планом, відомим усім співучасникам (с. 12-13 автореферату); в) у третьому та четвертому розділах – з'ясувати особливості складів злочинів, пов'язаних зі створенням злочинних об'єднань та участю в них; г) у п'ятому розділі – вирішити основні проблеми караності зазначених злочинів, призначення покарання учасникам злочинних об'єднань, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 КК, а також звільнення від покарання та його відбування учасників злочинних об'єднань.

Оцінюючи структуру роботи А.А. Вознюка та зміст визначених у його дисертації структурних компонентів, відзначаю, що окреслені вище “рівні” наукового дослідження проблем кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь в них як посягань на громадську безпеку належно “представлені” на теоретичному, нормативному та правозастосовчому рівнях. З точки зору використаної методології, зміст кожного із цих рівнів висвітлюється А.А. Вознюком на окремих етапах дисертаційного дослідження і в цілому дозволяє побудувати систему, необхідну не лише для вирішення поставлених на початку дослідження завдань, але і для досягнення зазначеної вище мети його дисертації. Такий підхід А.А. Вознюка, на думку опонента, є цілком правильним і заслуговує схвалення.

Положення, які викладені в дисертації, повно і всебічно оприлюднені автором у двох одноособових монографіях, 25 наукових статей у наукових фахових виданнях України, 8 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 22 тезах доповідей, а також 3 працях, що додатково відображають результати дослідження. Публікації А.А. Вознюка за темою дисертації та автореферат дисертації відображають зміст основних положень його дисертаційного дослідження.

Детальний і доволі ґрунтовний розгляд більшості питань теми дисертаційного дослідження А.А. Вознюка дозволив, зрештою, розробити доктринальну модель оптимізації та підвищення ефективності системи норм, що визначають підстави кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку, а також кримінально-правового заохочення відповідних суб’єктів. Крім цього, заслуговують на увагу сформульовані А.А. Вознюком пропозиції, що, за його

словами, “спрямовані на вдосконалення кримінального законодавства і практики його застосування”, у частині внесення змін до ст.ст. 18, 27, 28, 65, 66, 67, 69, 81, 96³, 258, 255, 257, 258³, 260 КК, а також виключення із КК ст. 256 і його доповнення ст. 255¹ (див. ст. 24 автореферату).

Зазначу, що з окремими із запропонованих змін у КК опонент погоджується, а інші заслуговують на увагу або потребують подальшого аналізу (можливо, більш ґрунтовного) та обговорення.

А.А. Вознюком по-новому вирішені окремі теоретичні питання теми дисертаційного дослідження, які є внеском у сучасну теорію кримінального права і свідчать про вміння всебічно підійти до побудови зазначеної “доктринальної моделі”, а також до формулювання на її основі пропозиції, спрямовані на вдосконалення кримінального законодавства і практики його застосування. Обґрунтування шляхів вирішення більшості проблем, про які йдеться у дисертації, вміння їх сформулювати належним чином і запропонувати шляхи вирішення, дозволило А.А. Вознюку довести слушність основних положень, які стосуються запропонованої ним “доктринальної моделі”, та сформулювати відповідні пропозиції на теоретичному, нормативному та правозастосовчому рівнях.

Теоретичне та практичне значення одержаних А.А. Вознюком результатів визначається доцільністю використання розроблених ним у дисертації положень, пропозицій та рекомендацій для вдосконалення чинного кримінального законодавства та практики його застосування. Найбільш важливі наукові та практичні результати дисертаційного дослідження А.А. Вознюка можуть бути використані: 1) у *законотворчій діяльності* – при визначенні шляхів вдосконалення кримінального законодавства, яким передбачається відповідальність учасників злочинних об’єднань; 2) у *правозастосовчій практиці* – при виявленні та розслідуванні злочинів, що

вчиняються учасниками злочинних об'єднань; 3) у науково-дослідній діяльності – при визначенні шляхів запобігання зазначеним злочинам; 4) у навчальному процесі – в юридичних вузах та на юридичних факультетах при проведенні лекційних та семінарських занять з курсу “Кримінальне право України” та спеціальних курсів, присвячених проблемам співучасті за кримінальним правом України і зарубіжних країн.

Зміст представленого дисертаційного дослідження свідчить про те, що А.А. Вознюком використана достатня за обсягом загальнотеоретична і спеціальна література за темою його дисертаційного дослідження. Дисертант проявив неабияке вміння критично аналізувати положення використаних ним теоретичних і нормативних джерел.

Обґрунтування теоретичних положень дисертації та запропонованих у ній висновків логічно пов'язується із сформульованими пропозиціями. Реалізація таких положень і висновків у своїй системі надає можливість поглибити рівень теорії кримінального права, а також використати окремі з таких положень і висновків при вдосконаленні кримінального законодавства України та практики його застосування.

Позитивно оцінюючи науково-теоретичну і практичну значимість дисертаційного дослідження А.А. Вознюка, його наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта у подальших наукових дослідженнях, у правотворчій діяльності, навчальному процесі, а також у правозастосовчій діяльності, необхідно звернути увагу на те, що **окремі положення дисертації викликають заперечення**. Дисертація А.А. Вознюка не позбавлена **окремих вад, має місце суперечливість позицій** дисертанта з окремих питань, неповнота або певна незавершеність розгляду окремих питань.

1. Визначаючи на с. 28 дисертації концептуальні положення, що

становлять наукову новизну отриманих результатів дослідження, А.А. Вознюк зазначає про те, що “між злочином, учиненим злочинним об’єднанням, і власне таким об’єднанням існують істотні відмінності (передусім у кількості суб’єктів і меті), з урахуванням яких запропоновано закріпити визначення цих кримінально-правових категорій в ст. 28 КК України”. Підтримуючи підхід дисертанта закріпити на законодавчому рівні (у ст. 28 КК) зміст понять “група осіб”, “група осіб за попередньою змовою”, “організована група” та “злочинна організація” (пропозиції дисертанта наведені у розробленому ним законопроекті (додаток С), на с. 629 роботи), не можу погодитись принаймні з кількома його пропозиціями. По-перше, відзначаю, що у кожній дефініції зазначених понять, запропонованих в авторському законопроекті (зокрема, у п. 3, що присвячений викладенню у новій редакції ст. 28 КК), використовується поняття “злочинне об’єднання”, “нормативне” визначення якого у зазначеному законопроекті взагалі відсутнє. Тобто кожна дефініція форми співучасті в злочині потребує подальшої конкретизації лише тому, що поняття “злочинне об’єднання” потребує подальшої конкретизації. По-друге, А.А. Вознюку бажано у процесі захисту пояснити, чи відрізняються, на його думку, за змістом властивості (ознаки) злочинного об’єднання таких форм співучасті, як група осіб, група осіб за попередньою змовою, організована групи та злочинна організація (наприклад, різноманітні зв’язки між учасниками такого злочинного об’єднання: “координаційні”, “субординаційні”, “функціональні” та ін.)? Якщо так, то чи коректно взагалі використовувати однакоє поняття “злочинне об’єднання” для позначення різних кримінально-правових явищ, пов’язаних зі змістом зазначених форм співучасті? Якщо ні, то для чого тоді взагалі змішувати різні властивості внутрішніх взаємозв’язків співучасників злочинного об’єднання у змісті різних форм співучасті, охоплюючи їх (властивості) поняттям “злочинне об’єднання”? По-третє, незрозуміло, чому на

нормативному рівні за наявності нормативних дефініцій чотирьох форм співучасті А.А. Вознюк пропонує закріпити у ч. 6 ст. 28 КК лише поняття “злочин визнається вчиненням організованою групою чи злочинною організацією” (за відсутності визначення кримінально-правових ситуацій, коли “злочин визнається групою осіб та групою осіб за попередньою змовою”). Таким чином, зазначене положення наукової новизни (див. с. 28 дисертації) потребує подальшого обґрунтування в процесі захисту, оскільки: а) у його змісті вказується на злочинне об’єднання, визначення якого у згаданому авторському законопроекті відсутнє; б) злочинне об’єднання А.А. Вознюк визнає обов’язковим “компонентом” всіх чотирьох форм співучасті в злочині, визначення яких він наводить у п. 3 зазначеного законопроекту, але “простежити” особливості взаємодії злочину, вчиненого групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою і злочинною організацією, та кожної із цих форм співучасті, виходячи із змісту запропонованої А.А. Вознюком редакції ст. 28 КК, не можливо. Іншими словами, роз’яснюючи відповідний пункт наукової новизни, А.А. Вознюк вказує, що ним “запропоновано закріпити визначення цих кримінально-правових категорій в ст. 28 КК”, тобто “злочину, учиненого злочинним об’єднанням” та злочинного об’єднання. Проте визначення злочину, вчиненого такими злочинними об’єднаннями, як група осіб та група осіб за попередньою змовою у запропонованій дисертантом редакції ст. 28 КК немає.

2. Ознайомлення з дисертацією А.А. Вознюка не дозволяє відповісти на запитання про те, які саме найбільш істотні у кримінально-правовому розумінні критерії (підстави) покладені ним в основу виділення та/або розмежування таких форм співучасті у злочині, як група осіб, група осіб за попередньою змовою, організована група та злочинна організація. Зокрема, незрозуміло, чи можуть на такі критерії впливати такі “фактичні обставини”,

як: а) яка природа зв'язків між співучасниками, що впливають на такі форми (наприклад, чи відрізняються зв'язки у змісті “групи осіб” та “групи осіб за попередньою змовою”); б) які злочини вчинялись – з однаковими чи різними юридичними складами; в) які “функції” виконували співучасники у межах конкретної форми співучасті. Відсутність однозначних відповідей на ці та подібні їм запитання унеможливорює побудову узгодженої системи кримінально-правових норм, що передбачає кримінальну відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них. Наприклад, чи використовував законодавець однакові критерії (підстави) виділення передбачених у чинній редакції ст. 28 КК форм співучасті та банди, передбаченої у ст. 257 КК (про це див. нижче). Тим більше, що одним із положень наукової новизни, яке дістало подальший розвиток, А.А. Вознюк пропонує визнавати “визначення поняття форми співучасті, а також положення про кримінально-правову природу та співвідношення форм співучасті, передбачених ст. 28 КК України” (с. 31 дисертації).

3. Із наведеними вище зауваженнями логічно пов'язане наступне. На с. 79 дисертант зазначає, що “ПВС України обґрунтовує позицію, відповідно до якої банди ... є спеціальними видами організованих груп і злочинних організацій”, а також “у вищезазначеній Постанові ПВС України бандою рекомендовано визнавати озброєну організовану групу або злочинну організацію”. У висновках до розділу I дисертації А.А. Вознюк прямо зазначає: “наведено додаткові аргументи на користь того, що бандою слід визнавати лише організовану групу та злочинну організацію” (с. 97). Не спречаючись з варіантами тлумачення А.А. Вознюком положень п.п. 16, 17 постанови ПВСУ “Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями” від 23 грудня 2005 року № 13 (відзначаю лише, що у п. 16 цієї постанови ПВСУ зазначає про те, що “бандитизм становить окремий

різновид спільної злочинної діяльності”, а в абз. 1 п. 17 банда розглядається як “озброєна організована група або злочинна організація ...”), зверну увагу на необхідність узгодження положень ст. 28 та ст. 257 КК саме на нормативному рівні. Адже зазначені роз’яснення ПВСУ й досі залишають багато питань, на які неможливо надати однозначні відповіді за відсутності кореспондування ст. 28 та ст. 257 КК (наприклад, якщо вважати, що банда є різновидом організованої групи чи злочинної організації, то незрозуміло, яку функцію у положеннях ст. 257 КК виконує така її ознака як “озброєність” – функцію додаткової ознаки чи спеціального (конкретизуючого) орієнтиру?). Потребу нормативного узгодження зазначених положень мав усвідомлювати й дисертант, що зобов’язувало його сформулювати власну дефініцію банди. Таку дефініцію А.А. Вознюк закріпив у викладеній ним редакції примітки до ст. 257 КК (див. с. 632 дисертації): “Бандою слід вважати озброєну ... організовану групу чи злочинну організацію, що має на меті напад на фізичних чи юридичних осіб”. Не розглядаючи особливості конкретизації А.А. Вознюком змісту поняття озброєності, зазначу, що вважати запропоноване визначення поняття банди таким, що повністю узгоджується з положеннями підготовленої ним редакції ст. 28 КК, очевидно, не можна. Зокрема, незрозуміло, з якими ознаками організованої групи та злочинної організації, які запропоновані дисертантом у підготовленій ним редакції ст. 28 КК, співвідносяться такі ознаки банди, як “озброєність” та “мета нападу на фізичних чи юридичних осіб”. Крім цього, незрозуміло, чи можна (чи доцільно) ці ознаки банди включати у зміст критеріїв (підстав) виділення форм співучасті в злочині, про які йшлося вище? Якщо так, то виходить, що банда може становити самостійну форму співучасті. Проте обґрунтування або спростування цього у роботі А.А. Вознюка немає.

4. На с. 99-102 дисертації А.А. Вознюк пропонує власну так би мовити

умовну класифікацію “кримінально-правових ознак злочинних об’єднань” за такими критеріями (підставами), як “ступінь спорідненості”, “роль в характеристиці об’єднання”, “ступінь визначення або спосіб висвітлення в законі”, “рівень деталізації”, “юридична природа”, “місцезнаходження” та “вид злочинного об’єднання”. Не заперечуючи зміст запропонованих А.А. Вознюком критеріїв класифікації, вважаю, що наведена ним класифікація потребує подальшого доопрацювання. Так, для з’ясування кримінально-правового значення цих ознак, на мою думку, потрібно було насамперед розв’язати такі питання: а) за якими критеріями (підставами) розрізняються зазначені вище ознаки у чинному кримінальному законодавстві та на теоретичному рівні; б) чи можливо за такими критеріями здійснити саме класифікацію або систематизацію (адже не виключені випадки, коли в кримінальному законі різні ознаки виділяються не за одним, а за декількома критеріями-підставами); в) яким чином запропонована класифікація або систематизація впливає на вдосконалення чинного кримінального законодавства та поліпшення практики його застосування. Крім цього, у запропонованій А.А. Вознюком класифікації відсутні “ілюстративні” приклади, наявність яких дозволила б з’ясувати: а) “фактичні обставини”, які впливають на розмежування окремих ознак; б) можливість виділення ознак не за одним, а за декількома критеріями (підставами); в) можливість (або неможливість) позначення в кримінальному законі одним терміном (зворотом) кількох різних ознак (наприклад, “зорганізувалися для спільної діяльності” (ч. 4 ст. 28 КК), “створення злочинної організації” та “організація ... зустрічі (сходки) представників злочинних організацій” (ч. 1 ст. 255 КК), “організація озброєної банди” (ст. 257 КК) та ін.); г) особливості кримінально-правової характеристики кожної з виділених ознак.

5. Окремі положення дисертації А.А. Вознюка не є однозначними та

потребують подальшого пояснення у процесі захисту.

Одним із положень наукової новизни, яке удосконалено в дисертації, є визначення складного злочину (с. 31 дисертації). У запропонованому А.А. Вознюком визначенні вказується, зокрема, на такі “компоненти” складного злочину, як “два або більше суспільно небезпечні діяння”, “одна кримінально-правова норма” та “інша кримінально-правова норма”. У зв’язку з цим виникає питання про те, як само впливає на зміст складного злочину наявність наслідків (суспільно небезпечних наслідків) вчиненого суспільно небезпечного діяння? Дисертант на їх наявність або відсутність взагалі не вказує. Так само не вказує він на те, чи можуть такі наслідки (суспільно небезпечні наслідки) визнаватись обов’язковою чи “факультативною” ознакою відповідного юридичного складу “складного злочину”. Виходячи із сформульованого А.А. Вознюком визначення, складається враження, що для наявності складного злочину такі наслідки (суспільно небезпечні наслідки) взагалі не потрібні. Відтак, незрозуміло, чи можуть складні злочини конкретних видів передбачати у кримінальному законі матеріальні або формальні юридичні склади (або, іншими словами, чи можуть юридичні склади “складних злочинів” бути “представлені”, як матеріальні або формальні)?

Звертаючись до запропонованої А.А. Вознюком конкретизації змісту такої ознаки банди як озброєність (с. 632 дисертації), відзначу, що дисертант намагався визначити цю ознаку за рахунок виділення таких її “компонентів”, як “будь-яка зброя” та “інші предмети, спеціально пристосовані або заздалегідь заготовлені ...”, а також такої їх функції, як використання у процесі застосування фізичного чи психічного насильства під час нападу, вчиненого бандою. У цьому разі залишається незрозумілим, чи може зброєю та “іншими предметами” вважатись ті пристрої, устаткування, механізми, які не містять

властивостей зброї та/або однозначно не призначені (у тому числі не пристосовані та не заготовлені) для фізичного чи психічного насильства: засоби несмертельної дії, призначені для самооборони (світлозвукошумові, імітаційні та ін.), а також пристрої, призначені для виробничих потреб, будівництва (наприклад, так звані “будівельні пістолети”, що використовують енергію порохових газів) тощо.

Разом з цим, на думку опонента, висловлені зауваження стосуються переважно або дискусійних питань теми дисертаційного дослідження, або окремих недостатньо чітких формулювань чи використаної дисертантом термінології і не повинні впливати на загальну, доволі позитивну оцінку наукової новизни та практичної значимості дисертаційного дослідження А.А. Вознюка.

Висновки.

Ознайомлення з дисертацією А.А. Вознюка на тему “Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку” дозволяє зробити висновок про актуальність теми його дослідження, наявність положень наукової новизни, обґрунтованість і достовірність сформульованих висновків та пропозицій, теоретичну і практичну значимість основних положень для вдосконалення кримінального законодавства та практики його застосування, а також можливість їх використання у навчальному процесі – при вивченні дисциплін, пов’язаних з кримінальним правом та проблемами запобігання злочинів, вчинених учасниками злочинних об’єднань, в юридичних вузах і на юридичних факультетах. Зрештою, дисертація А.А. Вознюка містить науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального права, що розв’язують важливі наукові та прикладні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь в

них як посягання на громадську безпеку. Вирішення окреслених у дисертації проблем, у своєму підсумку, дозволило А.А. Вознюку запропонувати власне бачення доктринальної моделі “оптимізації та підвищення ефективності системи норм, що визначають підстави кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку, а також кримінально-правового заохочення відповідних суб’єктів” (див. с. 24 автореферату).

Дисертанту на основі розв’язання поставлених проблем вдалося сформулювати науково обґрунтовані рекомендації з вдосконалення кримінального законодавства і практики його застосування. Це, у свою чергу, означає, що мета дисертаційного дослідження А.А. Вознюка досягнута, а поставлені ним для її досягнення завдання – виконані.

Дисертація А.А. Вознюка містить нові науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального права, які мають концептуальне значення для її подальшого розвитку та розв’язують важливу наукову проблему, яка пов’язана з кримінальною відповідальністю за створення злочинних об’єднань і участь в них та полягає у розробці й обґрунтуванні доктринальної моделі оптимізації та підвищення ефективності системи норм, які визначають підстави кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь у них, а також кримінально-правового заохочення відповідних суб’єктів.

Виходячи з викладеного, вважаю, що дисертаційне дослідження А.А. Вознюка “Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об’єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку” виконане на належному науковому рівні, є самостійною і завершеною кваліфікаційною науковою працею та відповідає паспорту спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право, вимогам, які встановлені у п.п. 9, 10, 12, 13 Порядку присудження наукових

ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656, від 30 грудня 2015 р. № 1159 та від 27 липня 2016 р. № 567), а також Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН від 12 січня 2017 року № 40.

Опонент вважає, що автор дисертації – Вознюк Андрій Андрійович – зарекомендував себе кваліфікованим вченим і пропонує спеціалізованій вченій раді при успішному захисті дисертації присудити йому науковий ступінь доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
та кримінології юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

“18” жовтня 2018 р.

П.С. Берзін

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
18.10.2018

